

François Couperin, “La tendre Fanchon”, ροντώ σε λα-ελάσσονα, από την συλλογή *Premier livre de pièces de clavecin (1713) / Cinquième ordre, σε Λα-μείζονα / λα-ελάσσονα, VI*

Το κομμάτι “Η τρυφερή Fanchon” αποτελεί μία μουσική προσωπογραφία της διάσημης σοπράνο Françoise (“Fanchon”) Moreau (1668-1754), η οποία διακρίθηκε για τις ερμηνείες της στον χώρο της γαλλικής όπερας στα τέλη του 17ου αιώνας. Ο Couperin γράφει εν προκειμένω ένα ροντώ στην τονικότητα της λα-ελάσσονος, που αποτελείται από το επωδικό κύριο θέμα και τρία επεισόδια που εναλλάσσονται με αυτό.

Το αρχικό θέμα είναι – ως είθισται – μία (συμμετρική) περίοδος που επαναλαμβάνεται. Αμφότερες οι τετράμετρες φράσεις της ξεκινούν από άρση και μέχρι το τρίτο τους μέτρο εξελίσσονται σχεδόν πανομοιότυπα (με ελάχιστες και τελείως επουσιώδεις διαφορές), επεκτείνοντας την εναρκτήρια λειτουργία της τονικής κυρίως με διαδοχές τρίφωνων συγχορδιών σε πρώτη αναστροφή (τουτέστιν με “συγχορδίες έκτης”): $i, ii^6 - i^6 - vii^6 - i, V^6 - i - ii^{[7-16]}, i^{[7-16]}$. ωστόσο, στις καταλήξεις τους διαφοροποιούνται αισθητά η μία από την άλλη, αφού η πρώτη ολοκληρώνεται με μία – ασθενέστερη – ατελή πτώση στα μ. 3-4 ($ii - i_4^6 - V$ και i), ενώ η δεύτερη φθάνει στα μ. 7-8 σε μία – ισχυρότερη – τέλεια πτώση στην λα-ελάσσονα ($iv - i_4^6 - V$ και i). Παρατηρούμε ότι και οι δύο παραπάνω πτωτικές διαδικασίες περιλαμβάνουν από μία φευγαλέα συγχορδία με λειτουργία προδεσπόζουσας, η οποία όμως τοποθετείται είτε στην έναρξη του δευτέρου ημίσεως του σύνθετου μέτρου των 6/8 είτε ως σύντομη άρση πριν από αυτό.

Το πρώτο επεισόδιο εκτείνεται σε άλλα οκτώ μέτρα, όμως εσωτερικά διαρθρώνεται σε δύο τετράμετρα τμήματα με διακριτές λειτουργίες. Το πρώτο από αυτά (μ. 9-12, από άρση) συνίσταται σε μία νέα φράση που παρουσιάζεται στην τονικότητα της Ντο-μείζονος, καθώς η προηγούμενη τονική εκλαμβάνεται πλέον ως η σχετική της νέας τονικότητας και ωθεί προς μία τέλεια πτώση σε αυτήν: $vi - vii$ [ή ίσως V^6] – $V, I - I^6 - vii^6 - I, V - V^2 - I^6 - IV - vii^6, I^6 - I - V, I$ (θα μπορούσε κανείς να αντιμετωπίσει την φράση αυτή ως πρόταση, με μία μονόμετρη βασική ιδέα που επικεντρώνεται στην τονική και στρέφεται προς την δεσπόζουσα κατά το ακόλουθο παράλλαγμα της, ενώ η συνέχιση διακρίνεται χάρη στην πύκνωση της ρυθμικής επιφάνειας με την ροή δεκάτων-έκτων στο τρίτο μέτρο, πριν από την απλούστατη πτωτική διαδικασία που λαμβάνει χώραν στο επόμενο μέτρο). Η επικύρωση της δευτερεύουσας τονικότητας της σχετικής προσδίδει στην παρούσα φράση την λειτουργία ενός πλαγίου ή δευτερεύοντος θέματος, το οποίο διαδέχεται πολύ άμεσα μία – μόλις και μετά βίας διακρινόμενη (στην άρση προ του μ. 9) – μεταβατική λειτουργία: επομένως, οι δύο πρώτες δομικές λειτουργίες από αυτές που εμπεριέχει ένα σύμπλεγμα δευτερεύοντος θέματος έχουν ήδη εκπληρωθεί μέχρι το μ. 12. Από την άλλη πλευρά, στα εναπομείναντα μ. 13-16 εκδηλώνεται ένα σχετικά εκτενές συνδετικό πέρασμα, όπου η κύρια τονικότητα έρχεται να εκτοπίσει απευθείας την προηγούμενη από το προσκήνιο: $V/IV - vii/IV, IV - V/V - vii/V, V - V^2 - i^6 - i, V^6 - V - i, V$ (μισή πτώση). Έτσι, στα μ. 17-24 το κύριο θέμα επανέρχεται πλήρες και απαράλλακτο.

Το επόμενο επεισόδιο επικεντρώνεται σε δύο νέες τονικότητες. Εν πρώτοις, στα μ. 25-28 πραγματοποιείται μία (διατονική) μετατροπή προς την Σολ-μείζονα, η οποία και επικυρώνεται με μία τέλεια πτώση στο κλείσιμο της παρούσας φράσεως: $ii - V, I^6 - I - V^6 - V, I - I^6 - IV - [I_4^6 -] IV^6, V - I^6 - ii^6 - V, I$. Στην συνέχεια όμως εμφανίζονται άλλες δύο τετράμετρες φράσεις στην τονικότητα της μι-ελάσσονος: η πρώτη από αυτές, στα μ. 29-32, καταλήγει σε ατελή πτώση μέσα από έναν κύκλο πεμπτών ($III - V^6/iv, iv - iv^6, V - i_4^6 - iv^7 - VII_4^6, III^7 - VI_4^6 - ii - i_4^6 - V, i$), ενώ η δεύτερη, στα μ. 33-36, επισφραγίζει την παραμονή στην ίδια αυτή τονικότητα με μία τέλεια πτώση ($VI^6 - v^{[7-16]}, iv^{[7-16]} - III^{[7-16]}, ii^{[7-16]} - i^6 - iv, V - i^6 - ii^6 - V, D$), που είναι μάλιστα ολόγεια με εκείνη που είχε πραγματοποιηθεί νωρίτερα στην Σολ-μείζονα (πρβλ. τα μ. 35-36 με τα μ. 27-28): θα πρέπει βεβαίως να σημειωθεί ότι οι δύο αυτές φράσεις

δεν διαθέτουν κοινή θεματική αφετηρία ώστε να αποτελούν από κοινού μία ευρύτερη περίοδο. Κατά συνέπειαν, το παρόν επεισόδιο ξεκινά από την τονικότητα της σχετικής της δεσπόζουσας για να καταλήξει τελικά στην ίδια την (ελάσσονα) δεσπόζουσα – της οποίας, προσέτι, η καταληκτική τονική μετατρέπεται σε μείζονα, προκειμένου το κύριο θέμα να επανέλθει άμεσα στα ακόλουθα μ. 37-44 δίχως άλλη διαμεσολάβηση (και υπό την αρχική του πάντοτε μορφή).

Το τρίτο και τελευταίο επεισόδιο (μ. 45-56) παρουσιάζει αξιοσημείωτη τονική κινητικότητα: αρχικά, στα μ. 45-46 (πάντοτε από άρση) διαμορφώνεται μία νέα σύντομη φράση, η οποία στρέφεται προς την ρε-ελάσσονα και καταλήγει σε αυτήν με μία ατελή πτώση ($V^2, i^6 - iv - i_4^6 - V^7, i$), ενώ αμέσως μετά το παραπάνω δίμετρο αλυσιδοποιείται τόσο στην Σολ-μείζονα (στα μ. 47-48) όσο και στην Ντο-μείζονα (στα μ. 49-50): επομένως, από την λα-ελάσσονα πραγματοποιούνται τρία διαδοχικά βήματα στον κύκλο των πεμπτών ($i \rightarrow iv \rightarrow VII \rightarrow III$), προτού το δεύτερο σκέλος του ίδιου αυτού επεισοδίου επιστρέψει στο περιβάλλον της κύριας τονικότητας και καταλήξει σε μία μισή πτώση σε αυτήν (στα μ. 51-56 με άρση: $III - VII - vii, i - v, V^7/iv - iv^7, VII^7 - III^7, VI^7 - ii^7/I, V^7 - i - v^6 - iv^6$ και V), προετοιμάζοντας ως συνδετικό πέρασμα την τελική (και για μία ακόμη φορά αυτούσια) επαναφορά του επωδικού θέματος στα μ. 57-64.

23 Νοεμβρίου 2021
Ιωάννης Φούλιας